

ספר מאמר ראשון פרק כב העקרים מב 83

פרק כב (ב) אין האמונה בכל דבר מבוא אל ההצלחה, (ג) כי אין האמונה בנמנועות
 ממנה שושים האדם מצליח. וזה דבר לא יספק בו שום אדם, כי האמונה
 שראוי שושים את האדם מצליח היא האמונה בדבר האמתי שהוא אמת בלבד, לא האמונה
 (ג) במה שאינו נמצא שהוא נמצא (ד) ובמה שהוא נמצא שאינו נמצא. וא"כ ראוי לשואל
 שישאל ויאמר מהיכן יודע אם הדבר שתבא האמונה בו (ה) הוא אמתי בעצמו כדי שנאמין אותו
 אמונה שלמה או איננו אפתי כדי (ו) שנרחיק האמנתו. ואם נאמר שזה יושב (ז) מצד עיון השכל
 א"כ תהיה הידיעה המחקרית למעלה מן האמונה וזה הפך (ח) מה שהונח למעלה, וזה ספק חזק
 ראוי שנשתדל בהרתו :

ונאמר שהנמנועות שני מינים, אם (ט) נמנועות קיימות בעצמם (י) שלא יתואר השם ביכולת
 על הלופן, כמו (כ) שהכל יותר גדול מן החלק או (ל) שקוטר המרובע גדול מצלעו, כי
 לא יתואר השם ביכולת על שיהיה החלק שזה אל הכל או שיהיה קוטר המרובע שזה לצלעו
 או שיהיו (מ) זוויות המשולש יותר משתי נצבות. (נ) או שיתקבצו שני ההפכים יחד בנושא
 אחד בעת אחת או שיהיו (ס) ההיוב והשלילה צודקים יחד על דבר אחד מצד אחד וכיוצא
 באלו הנמנועות א"א שתבא הקבלה להאמין במציאותם ולא במה שהוא מבינם ואי אפשר לחוש
 שיעיד לעולם על המצא זה ולא כיוצא בו (ע) אחר שאי אפשר לשכל לצייר מציאותה. ולזה לא
 יתכן שתבא האמונה על זה ולא על כיוצא בו, כמו שא"א שתבא הקבלה להאמין (פ) בשיתואר
 השם בשווא יוכל (ק) לברוא אחר דומה לו מכל צד כי בהכרח יהיה האחר עלה והאחר
 עלול ולא יהיה א"כ דומה לו מכל צד. ויש מין אחד מן הנמנועות שאפשר (ק) שיתואר השם
 ביכולת על הלופן (ר) והן הנמנועות אצל הטבע בלבד, כי אלו וכיוצא בהן אף אם הם נמנועות
 אצל הטבע אינן נמנועות בחק הבורא, כמו תחיית המתים והמצא איש יושב ארבעים יום
 וארבעים לילה בלא אכילה ושתייה והדומה לזה כמין הנפלאות שהן נמנועות אצל הטבע.
 ובמין

ש"ש

ור"ל אלכסונו של מרובע
 הוא יותר גדול מצד אחד
 של המרובע כי כל אחת
 צריבע אחת ותרתי חומשי
 צאלכסונו : (מ) זוויות
 המשוש. פירשנו לפי דבר (נ) : או
 שיתקבצו שני ההפכים יחד בנושא אחד בעת
 אחת. פירוש עד"מ אם יש לך איזה נגד שהוא
 לכן אי אפשר לו להיות בלחות עת שיש בו
 תואר הלכות שיהיה בו ג"כ תואר השחרות כי הם
 ג' הפכים ממש אם לא אח"כ יוכל ליתן לו נגד
 השחרות ואז לא יהיה לו תואר הלכות כי שני
 מראות אלו א"א להם להיות ביחד על נושא א'
 בזמן א' : (ס) חובב ושליה. פירשנו לעיל בפי"ז :
 (ע) אחר שא"א לשכל לצייר מציאותם. אפי' צויר
 בעלמא לפי שאינם נכנסים תחת גדר היכולת
 אפי' בני ה"ש כמו שאמרנו : (פ) בשיתואר השם.
 שיהיה להש"י תואר היכולת כשהוא יכול וכו' :
 (צ) לברוא אחר דומה לו מכל צד, שיהיה יכול
 לברוא אל אחר שיהיה דומה לו מכל צד, שזה
 א"א בלי ספק כי בהכרח יהיה האחד עלה והאחר
 עלול ממנו אם כן לא יהיה דומה לו מכל צד :
 (ק) שיתואר הש"י ביכולת על הלופן. שיש להש"י
 תואר היכולת על הנמנועות אלו ויכול לשנות בכל
 פעם שירצה : (ר) הן הנמנועות אצל הטבע וכו' .
 כי מצד טבע הברואה של אדם אחר שמת ונרקב
 כעצ רקב א"א לו שישבו ויחיה וכן אין מצד טבע
 האדם

כזה

פרק כב (א) אין האמונה בכל דבר מבוא אל
 ההצלחה. לא כל האמונה שהוא
 מאמין בלחיות דבר מבואה את האדם אל ההצלחה :
 (ב) כי אין האמונה בנמנועות. אם בלא להאמין
 בדבר שנמנע מציאותו בעולם עד"מ שיבדק בסמוך
 בדבריו א"א שיהא ע"י אמונה זו אל ההצלחה
 האמתית : (ג) במה שאינו נמצא שהוא נמצא. עד"מ
 שכל להאמין שהעצם יש לו מה ולשון ומדבר כאדם או
 ספינה פורחת באוויר שזה בלי ספק אינו נמצא
 והוא מאמין שהוא נמצא : (ד) ובמה שהוא נמצא
 שאינו נמצא. עד"מ כי הוא אינו שיש בעולם כוס
 בנמצא והוא מאמין שאינו נמצא כל אלו האמונות
 וכיוצא בהם הם בלי ספק אינם מביאים את האדם
 אל ההצלחה האמתית : (ה) הוא אמתית בעצמו.
 המשל בזה כמו שאנו מאמינים שהש"י הוא בנמצא
 והוא יקיר ומיוחד בתכלית הפשיטות וכיוצא בזה
 מהיכן אנו יודעים שהאמונה הכיח היא אמתית
 בעצמה שמה הוא אינו בנמצא : (ו) שנרחיק
 האמנתו. שלא נאמין אותו : (ז) מצד עיון השכל.
 ע"י מופת גמור הכא ע"י הקדמות ותולדות כדרך
 המופתים : (ח) מה שהונח למעלה. בפרק שלפני
 זה : (ט) נמנועות קיימות בעצמן. שהנמנע קיים
 בנמנועות וא"א לשנותו בשם צד הן מצד הטבע הן
 מצד השכל : (י) שלא יתואר השם. א"א ליחס
 להש"י תואר היכולת על זה : (כ) שהכל יותר גדול
 מן החלק. פירשנו לעיל בפי"ז : (ל) שקוטר המרובע
 גדול מצלעו. אלכסונו של מרובע נקרא בערבי קוטר

ספר

מאמר ראשון פרק כב כג

העקרים

ובמין השני הזה מן הנמנעות אפשר שתבא אמונה בו (פ) אחר שאפשר לשכל לצייר מציאותו. ועל כן נאמר כי כל מה שאפשר שיצייר מציאותו אצל השכל אע"פ שיהיה נמנע אצל הטבע אפשר שתבא האמונה בו (פ) בשכבר נמצא זה בעבר או שהוא נמצא עתה או שימצא בעתיד, וכל שכן שאם העיר ע"ז הנסיון אע"פ (ה) שיכחיש השכל אמונת מציאותו מפני שלא ידע סבתו שהוא אפשר שתבא האמונה בו, כמו משיכת אבן המגניט"ם את הברזל שלא יוכל השכל לתת סבת מציאותו אבל יכחישו ואולם אחר שהעיד עליו הנסיון והוא דבר שיצייר מציאותו בשכל אע"פ שלא ידע השכל לאמת סבת מציאותו הוא אמת בלי ספק, וכן מה שהעיד עליו החוש ממני הנפלאות כתחית המתים על ידי אלישע הנביא בחייו ובמותו וכעמדת אדם ילוד אשה ארבעים יום וארבעים לילה בלא אכילה ושחיה כמשה ואליהו וכרדת האש מן השמים והיות השכינה שורה בישראל וכיוצא בזה ממין הנפלאות שהעיד החוש שהיו בזמן מה, והשכל יכול לצייר מציאותם אע"פ שלא ידע לאמת מציאותם, כל זה וכיוצא בו אפשר שתבוא האמונה בו (ג) ויפול תחת היכולת הבלתי בעל תכלית :

פרק כג האמונות שראוי להאמינן כל בעל הורת משה שהן נמשכות לשלשה עקרים שהנחנו אע"פ שאינן שורשים אליהם הן שש. האחת מהן היא חדוש העולם יש מאין וזה מבואר מענינים שהוא אמונה כוללת לתורה אלהית בכלל ולתורת משה בפרט אע"פ שאינה שורש אליה ולא עקר כי כבר תצויר תורה אלוהית בכלל ותורת משה בפרט מבלי ציור החדוש יש מאין כמו שבארנו בפרק שנים עשר מזה המאמר, אבל הוא ענף מסתעף מן העקר הראשון שהוא מציאות השם, וזה, כי אחר שבארנו שהוא יתברך מסולק מן ההסדרות אם לא היה יכול לברוא יש מאין ויהיה זה חסרון בחקו (ג) שאין לומר שלא יפול תחת היכולת לברוא יש מאין אלא יש מיש כי אחר שיצייר מציאותו אצל השכל כבר אפשר שתבא האמונה בו ויפול תחת היכולת בב"ת (ג) שהרי אף למאמיני הקרמות הנה הם מודים שהשם ית' עם היותו שכל פשוט הוא עלת הכל (ה) וא"כ החומר הוא עלול ממנו באמצעות השכל הנבדל (ו) שהוא עלול ממנו (ז) ואיך יהיה השכל הנבדל עלה למציאות החומר אם א"א להמצא יש מאין אין לך יש מאין גדול מזה (ח) וא"ת שלא יצייר שיברא או יפעל בעת בלתי עת וע"כ

שורשים

ואין הקצ"ה להעולם כי אם סבה כמו שכתבנו לעיל בפ"ג. הנה הם ע"כ צריכים להודות שהש"י וכו' : (ד) עם היותו שכל פשוט הוא עלת הכל. אע"פ שהוא שכל פשוט הוא סבת הכל ואפי' החומריים הנמצאים בעולם הם מסובבים ממנו וכו"ו סבתם. (ה) וא"כ החומר הוא עלול ממנו. החומר הראשון שמתנו נהוהו כל בעלי החומרים הוא ג"כ מסובב מהש"י ע"י השכל הנבדל וכו"ו המלאך : (ו) שהוא עלול ממנו. המלאך הוא מסובב מהש"י שהש"י הוא סבה לו והמלאך הוא סבה לחומר וכו' והכל היה בנת א' ואין לא' שום קדימה על האחר כמו שכתבנו לעיל בפ"ג : (ז) ואיך יהיה וכו' אם א"א להמציא יש מאין וכו'. כי לפי סדר הטבעי שה' היה מחייב את חניו קים מן הראוי להיות כל המסובבים כלם בעלי שכלים לנד כאשר היה הסבה עצמה אשר הם מסובבים ממנה ואיך אפשר לשכל הנבדל שהוא כלו רוחני להיות סבה לחומר שהוא כולו חומרי אם א"א וכו' אין לך יש מאין גדול מזה שישפיע הדבר חומרי מהדבר רוחני אלא ודאי שזה נכנס תחת וכלתו להמציא יש מאין א"א מאחר שהדגש יש מאין הוא מצייר מציאותו אצל השכל ולפיכך הוא מן הראוי להאמין אמונה זו. ועיין מזה ג"כ לקמן במ"ד פ"ג : (ח) וא"ת שלא יצייר שיברא או יפעל וכו'. דקדק המחבר בלשונו ואמר יברא ויפעל כדי לרמוז לנו שהקדוש שנקרא מאמיני הקדמות על החדוש היא אפי' על הוצאת

יש

האדם שיצא בלא אכילה ושחיה מ' יום ומ' לילה אע"פ צדקן האלכי הוא אינו מה נמנע ויכול בענין כזה לשנות בטבע כמו שמצינו המתים שהחיה וחוקאל וכן המתים שהחיה אלישע וכו' כמו שכתבנו הכל בסמוך : (ט) אחר שאפשר לשכל לצייר מציאותו. בלי שום צורך עיון מופתאי : (ת) ששכבר נמצא זה בעבר וכו'. שכבר היה או שהוא לפ"ע או שהיה : (א) שיכחיש השכל אמונת מציאותו. שלא יוכל להשיג ע"י השכל מאיזה סבה הוא כך : (ב) ויפול תחת היכולת הנכ"ת. פי' וא"כ ע"י יכולת לידע בלי שום מופת פילוסופי שהדבר שתבא האמונה בו הוא אחתי בעצמו כי אפשר לשכל לצייר אותו בלי שום עיון מופתאי ואף שהוא נמנע אצל הטבע כמו שאמרנו :

פרק כג (א) מבלי ציור החדוש יש מאין. כלומר אע"פ שלא נאמץ יש מאין אלא יש מיש לא תבועל בנבדל זה לא תורה אלהית בכלל ולא תורת משה בפרט : (ב) שאין לומר. כמו ואין לומר ופי' ואין להקשות דלמה מה שאינו יכול לברוא יש מאין אין זה חסרון בחקו כי הוא אחר מהנמנעות וכבר ביארנו בס' ה"ל שאין לייחס לשם ית' תואר היכולת על דבר שהוא נמנע. זה אינו כי אחר שנוציר וכו' : (ג) שהרי אף לחאמיני הקדמות. אפי' לאזנן האומרים שאין יכולת ביד הש"י לחדש שום דבר בעולם וכ"ש שלא היה לו יכולת להמציא חדוש יש מאין אלא הכל הוא בחיוב

ספר מאמר ראשון פרק כג העקרים מג 85

(ט) וע"כ יאמרו שהוא מחוייב שיהיה העולם קרמון, י"ל כי זה הספק אמנם יתחייב (י) לפועל על צד החיוב אבל לא לפועל על צד הרצון (כ) כי טבע הרצון כן חייב שיהיה פועל בעת בלתי עת כמו שבאר הרב המורה בפרק י"ח משני. ואחר שהשם ית' להיותו מבחר הפועלים ראוי שיהיה פועל ברצון ולא בחיוב כמו שיתבאר במאמר השני (פרק ג') יתחייב א"כ שהוא ראוי שימציא העולם בעת בלתי עת (ל) כי זה דבר מחוייב ונסמך לטבע הרצון. והאמונה השנית היא מדרגת נבואת משה רבינו שהיא למעלה ממדרגת כל הנביאים שהיו ושהיו. וזה כי אף אם אינה הכרחית לתורה אלהית בכלל ולא לתורת משה בפרט מכל מקום אחר שנוכח בתורה בפירושו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה (דברים ל"ד) פירושו שלא קם ולא יקום להורות על מעלת התורה שנתנה על ידו כמו שנפרש במאמר השלישי (פרק כ) בעה"י, הנה ראוי שיאמינה כל בעל תורת משה והיא אמונה מסתעפת מתורה מן השמים. והשלישית היא אמונה בשלא תנוסח תורת משה ולא תשתנה (ט) ולא תומר בזולתה ע"י שום נביא, וזאת האמונה אע"פ שאינה הכרחית לתורה אלהית בכלל ולא לתורת משה בפרט כמו שבארנו (לעיל פ' ט"ו) הנה הוא ענף מסתעף משליחות השליח וע"כ ראוי שיאמין כל בעל תורת משה על הדרך שנבאר במאמר השלישי (כס"ט ועשרים) בעה"י. והרביעית היא האמונה בשהשלמות האנושי (ג) יושג במצוה אחת ממצות תורת משה שאם לא כן תהיה תורת משה מרחקת את האדם מהשגת השלמות האנושי אשר כנו אותו רבותינו ו"ל בחיי העוה"ב. וזה כי אחר שע"י תורת בני נח היו האנשים משיגים (ס) מדרגה מה ממדרגות העוה"ב כאמרם ו"ל חסדי אומות העולם יש להם חלק לעוה"ב רצה לומר המקיימים שבע מצוות בני נח יש להם חלק לעוה"ב, ואם היה צריך כל בעל תורת משה כל רבוי המצות שבאו בה כדי להקנותו המדרגה ממדרגות חיי העוה"ב היתה תורת משה מרחקת את האדם מקניית השלמות יותר ממה שצריכה מקרבת אותו וזה הפך מה שכוון כמנה באמרם ו"ל רצה הקב"ה ליכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות (מסכת פ"ג דף כ"ג ע"ב) ולזה מה שיראה שתיארה האמונה הזאת (ט) שורש פרטי לתורת משה כמו שנבאר בפרק כ"ט מהמאמר השלישי בעה"י. והחמישית היא אמונת תחיית המתים וזאת התחייה יש מרביתנו שאמרים שאינה אלא לצדיקים גמורים בלבד, ואחר שאינה מדרגת שבר מיוחד לכלל האנשים כי א"א לכל האנשים להיות צדיקים גמורים, יהיה הכופר בה ככופר באחד מן הנסים הגדולים הנעשים לצדיקים הנכנסים תחת היכלת ויהיה ענף מסתעף מן העקר הראשון, ואם התהיה היא כוללת

שרשים

יש מי שכל שכן על יס מחין, לפי שלשון ברא נאמר בכל מקום על הוצאת יס מחין, ופועלה היא שם הכלל והאחרת אפי' על הוצאת יס מיס. ור"ל אע"פ שחזק יס מחין הוא מחזיר אלל השכל מ"מ א"א לנו להאמין זה מבח קושיא שהקשו מאמיני הקדמות על כלל הכריאה ואחרו שא"א שיהיה יכולת כיד הש"י לפעול דבר אפילו יש מיס וכל שכן יס מחין כי היחך אפשר שיערר או יפעל הש"י בעת בלתי עת, כי יש להקשות למה ברא הש"י את העולם עד"מ קודם ה' אלפים שנה ולמה לא ברא אותו בזמן קודם לו דהיינו קודם ששת אלפים שנה ומאחר שלא פעלו קודם לזמן שבראו נמצא שיש בו מ"ו שנינו רצון וזה אינו שייך נבי הש"י כמו שיתבאר לקמן מ"כ פ"ב וג': (ט) וע"כ יאמרו וכו'. פי' וזהו טענה. אחת מהטענות המכריחות לקצתם לאמונת הקדמות כמו שנתבאר בפרק י"ד להלן ג' מהמורה. וזהו הכרח המציא להמחבר לבאר לו הוא כדי לחזק הקושיא וכלא אחר שהטענה ההוא כל כך חזקה עד שלא היה אפשר לקצתם להמלט ולהסגל ממנה וזאת אמונת הקדמות וק"ל: (י) לפועל על צד החיוב. עד"מ האש נקרא פועל בחיוב כי טבע האש הוא שורף חמיד אס יש לו איזה דבר המוכן לקבל השרפה וכלא יודמן פעם א' שלא היה האש שורף מה

שהיה לו לשרף היה הספק הוה ראוי לשלול היאך אפשר שישנה האש מטבעו שהיה לו כבר: (כ) כי טבע הרצון כן חייב. כי ענין הרצון אינו כ"א כשיעשה אחריו דבר צדק ופעם אחד ופעם ימאסוהו שאלו יעשה כן לעולם אין זה נקרא רצון אלא חיוב כי לא יוכל להימנע ממנו שלא לעשות אותו. ומאחר שפעולות הש"י הוא ברצון לכך הוכרח להמציא העולם בעת בלתי עת כי ע"י זה אנו יודעין שהוא פועל ברצון ולא בחיוב. וא"כ הקושיא הוה שהקשו היה בטלה מעיקרה ולפיכך המופת שיש לנו על שיש להש"י יכולת לעשות מה שירצה הוא מופת גמור בלי שום פקסוק וספק בעולם ולכן הוא מן הראוי להאמין ג"כ לאמונת החזקו יס מחין לפי שחזויר מציאותו אלל השכל כמו שחמרו: (ל) כי זה דבר מחוייב ונסמך לטבע הרצון. כלומר שאינו נקרא רצון אס לא יוכל לפעול בעת בלתי עת: (מ) ולא תומר. (ז) תתחלק ויהו מלשון ואל ימיר רע בעוב וגו': (א) יושג במצוה אחת. ע"י מצוה אחת יכול האדם לזכות לשלמות האמתי ויהו ע"כ. (ס) מדרגה מה. איזה מדרגה: (ט) שורש פרטי לתורת משה וכו'. ואע"ג שנתבאר לעיל בפ"ד שאין ראוי למנות שום מצוה ממצות התורה לא בעיקר ולא בשורה. היינו במצוה עצמה אלל השכר המושג ע"י איזה מצוה

ספר

מאמר ראשון פרק כג

העקרים

(פ) כוללת כדעת קצת החכמים יהיה הכופר בה כופר בחלק מן השכר והעונש המיועד לכלל האנשים או לכלל האומה ויהיה ענף מסתעף מן העקר השלישי אבל אינה עקר ולא שורש לא לתורה אלהית בכלל ולא לתורת משה בפרט לפי שכבר יצויר מציאותה וזולתה. כי אחר שהמאמין יורה בשכר והעונש בכלל הן גופי ובעוה"ז או רוחני ובעוה"ב אין הכופר בה כופר בשורש ולא בעקר מתורת משה, ואולם היא אמונה מקובלת באומה יחוייב להאמינה כל בעל תורת משה רבינו כמו שיתבאר במאמר הרביעי (נפ' כ"ט ו' ו"ל) בעזרת השם. (ז) וכן אמונה ביאת המשיח ע"י הדרך היא, כי הוא ענף מסתעף מן העקר השלישי שהוא השכר והוא אמונה מקובלת באומה ראוי שיאמינה כל בעל תורת משה כמו שיתבאר במאמר הרביעי בעזרת השם. ואולם אינה שורש ולא עקר לתורת משה כי כבר תצויר תורת משה עקריה ושרשיה וזולתה. ולא מנינו בכלל האמונות הללו האמונות הנתלות במצות פרטיות כמו התשובה והתפלה וזולתם ולומר שראוי להאמין שיהיה שומע תפלה הצועקים לפניו וכן שהוא מקבל בתשובה לשבים אליו וכו' ויצא באלו האמונות התלויות במצות מיוחדות, לפי שאין ראוי למנות שום מצוה באמונה יותר מוולתן. גם לא מנינו אמונה היות השכינה שורה בישראל והיות האש יורדת מן השמים על מונח העולה והיות הכהן נענה באורים ותומים וכו' ויצא בהן, לפי שאלו נכללות באמונה הנסים והנפלאות שהיו בתורה בכלל ואין ראוי למנות אלו יותר משאר הנסים באמונת בקיעת ים סוף או פתיחת הארץ ובלעית קרה ועדתו ושנכנסו חיים שאולה ולדורות על הפלגת הנס שסתמה הארץ את פיה עליהם כמו שאמר הכתוב ותכס עליהם הארץ (נמנר ט"ז) שלא כדרך הבקיעה הנעשית ע"י הרעש שהיא נשאת כן בקועה תמיד, כי כל זה וכו' ויצא בו בכלל האמונה בתורה ובכל הנסים המסופרים בה. ואולם השש אמונות שזכרנו אותם מנינו אותן לדיוחן אמונות מקובלות באומה מיוחדות לקים התורה ושרשיה תמיד וקיום התורה בכל זמן תלוי בהן אע"פ שאינן שרשים אלה (ק) כי כבר יצויר מציאותה וזולתן כמו שבארנו (כ) (ל) והכופר בהן יקרא מין (ט) אע"פ שאינו כופר בתורה ואין לו חלק לעוה"ב :

וראוי

שרשים

שארנו : (ט) אע"פ שאינו כופר בתורה ואין לו חלק לעוה"ב. פי' אע"פ שאין להם דמיון גמור לעקרי התורה כי מי שכופר בעקר עצמו הנה הוא כופר בתורה בלי ספק ואין לו חלק לעוה"ב, אבל מי שכופר באמונות אלו אינו נקרא כופר בתורה ואינו ג"כ מאמין שאין לו חלק לעוה"ב מ"מ מאחר שיש לכן קצת דמיון בלאו דזיקר' ג"כ מין ולא שהוא מין באמת אלא שהוא נקרא כך מאחר שיש לכן קצת דמיון כמו שאמרנו. וזהו שדקדק בלשוננו ואמר יקרא מין ולא אמר והכופר בזה הוא מין כי הוא באמת אינו מין וק"ל. ומה שהקשה ע"י הא"י ויישוב קושיותיו עיין בענפים :

מצד

מזה באופן שלא נטורך להשגת השלמות עשית כל המצות כמ"ש ראוי ומחוייב הוא להמנות : (פ) כוללת. כל האנשים בכלל יחיו : (ז) וכן אמונת ביאת המשיח. כמו שיתבאר במאמר רביעי פרק מ"ג : (ק) כי כבר יצויר מציאותה וזולתה. כמו שזכרנו פי' מ"מ מאחר שקיום התורה תלוי בזה לכן הוא מין הראוי להאמינם : (ר) והכופר בזה יקרא מין. פי' מאחר שמיוחדות הן לקיום עקרי התורה ושרשיה ומי שכופר בעקר או בשורש הוא מין בלי ספק לפי שהוא כופר בעקר לכן הכופר באמונות אלו הוא ג"כ יקרא בשם מין, ור"ל כאלו יאמרו לו שהוא נוטה לזד המינות כיון שיש להן איזה שייכות צד מה אל עקרי התורה כמו

ענפים

[א] הכופר בזה יקרא מין אע"פ שאינו כופר בתורה ואין לו חלק לעוה"ב, הא"י הביא כאן שדעת המחבר מי שכופר באמונות אלו הוא מין גמור ואין לו חלק לעוה"ב ובשכיל כן הניח דברי המחבר שכתב עס מ"ש לעיל בפ' ח' בסותרין הסדדי. ח"ל תמיהה גדולה צעני על הרצ ז"ל לפי דבריו אלו שאמר כאלו שמי שאמין אמונות אלו הוא מין ואין לו חלק לעוה"ב וביארת המשיח הוא גם כן ח' מן השש אמונות. ולעיל בפ"א שכתב הלל לא היה מאמין בביאת המשיח כלל ואע"כ היה לו חלק לעוה"ב עכ"ל. אבל לפי מה שפירשנו דברי המחבר בשרשים אין זה מן הסימנה בלאו דזיקר' ח"ל המחבר ואע"פ שאינו כופר בתורה ואין לו חלק לעוה"ב פירושו שאינו כאותו שאין לו חלק לעוה"ב. ואע"פ שהאהל יעקב סתר זה הפירוש במה שהקשה על זה ח"ל ועוד דמדי מריוחין ביה דאם הוא מין ממילא אין לו חלק לעוה"ב כדלמרי' במסכת ראש השנה פרק י"ז המאמין והמסורות וכו' שפסדו במחית המזחזם וכו' יורדין לגיהנם וידיהם לדורי דורות וכו'. שאמר ויאלו ורלו בצגרי האנשים הפושטים כי חולעתם לא תמות ואשם לא תכבה וגו' עכ"ל. כי לפי מה שכתבנו בשרשים אין זה מן הקשיא כלל כי מ"מ ח"ל המאמין אין להם חלק לעוה"ב ר"ל מאמין גמורים אלא זה שכופר באמונות אלו אינו מין באמת אלא נקרא בשם מין כמו שכתבנו בשרשים. ומדע שכן הוא דעת המחבר בזה. כי לפי דברי הא"י שהסבין בדברי המחבר שהכופר באמונות אלו הוא מין גמור

ספר מאמר ראשון פרק כד העקרים מז 87

פרק כד וראוי שנעיר בכאן על ספק אחד אפשר שיסופק על האמונה הנופלת בדתות , והוא זה . אם הבעל דת (ה) מצד היותו בעל דת רשאי או מחוייב לחקור על עקרי דתו ואמונתו אם הם אמיתיים ומסכימים למה שהנחנו (ג) מעקרי הדת האלהית אם לאו , ואם הוא רשאי לחקור האם הרשות נתונה בידו לבחור הדת שיזאה לו יותר אמתית מולחלה אם לאו . (ג) והנה יתחייב (ד) לשני חלקי הסותר (ב) הרחקות עצומות . ראשונה שאם נאמר שהבעל דת מחוייב לחקור על עקרי דתו או רשאי להבחין בין עקרי דתו ובין עקרי דת אחרת יתחייב שלא יהיה שום בעל דת קיים באמונתו ולא יהיה א"כ ראוי לקבל שכר על האמונה אם לא יהיה קיים בה ובלתי מסופק בה כלל , אחר שלא תקרא אמונה אלא כשלא תשער הנפש בסתירתה כמו שבארנו (לעיל נ"ט) ואם יחקור הרי זה מרא (ו) שהוא מסופק בה . (ז) ואם נניח שהוא רשאי לחקור הנה כשחקר והבחין בין עקרי דתו ועקרי דת אחרת ומצא עקרי הדת האחרת

שרשים

פרק כד (א) מצד היותו בעל דת . שחמין . לזה אמר והנה וכו' : (ד) לשני חלקי הסותר . קן בלתי דת : (ז) מעקרי הדת (זכר) מן השמים זה : (ה) הרחקות עצומות . כלומר כל א' מן האלהית . הם מציאות השם והענקים השייכים ושכר ועונש עם כל השרשים והענקים השייכים להם : (ג) והנה יתחייבו . פי' ואם תאמר מאי לא היה צוה אם הוא רשאי לחקור או לאו

ע נ פ ים

גמור ואין לו חלק לע"ה א"כ יהיו לפי דבריו ג"כ דברי המחבר שבכאן עם מה שאמר לעיל פ"ב סותרים להדדי לפי שכן כתב מי שכושר באמונתו אלו הוא מין ואין לו חלק לע"ה ויחידים יש מאין הוא ג"כ א' מן השם אמונות אלו ולעיל בפ"ב כתב בזה שאלו מהכרח להאמין המדוע יש מאין וכיחא רחוק שם מדברי הרמב"ם . ועוד לעיל בפ"ב כתב המחבר בשם הרמב"ם וז"ל ה' הם הנקראים מאין ואחד מהן האומר שהיה לבדו רשאו וכו' וכתב המחבר שדעת הרמב"ם בזה על מי שאומר שהש"י ברא השמים מחומר קדום והיינו יש מיש וא"כ מי שאלו מאמין מדוע יש מאין קרא אותו הרמב"ם מין לפי דעת המחבר שם ולעיל בפ"ב הביא רחוק פשוט מדברי הרמב"ם שהתורה אינה מכרחת את האדם להאמין מדוע יש מאין ויש לו חלק לע"ה אע"פ שכושר באמונה זו וא"כ חקקה ג"כ על הרמב"ם דמדי מרומין ביה דאם הוא מין ממילא אין לו חלק לע"ה כמו שהחיל המאמין וכו' כמכר לעיל ובדלי אין סברא לומר ולהשדד את המחבר שיטעם כל כך טעות גדולה ומקורסת עד שלא ירגיש בכל הקושי אלו . אלא ודאי שדעת המחבר דבריו הרמב"ם כמו שכתבנו בשרשים כי כונת חז"ל על מין גמור משא"כ כונת הרמב"ם ולכן דקדק הרמב"ם ג"כ בלשנו וכתב ה' הם הנקראים מאין ולא אמר ששם מאין כמ"ש במקום אחר והמחבר הביא לשון גס כן לעיל בפ"ב מי שאומר שהש"י הוא גוף הוא מין ולא אמר נקרא מין אלא ודאי מה שאמר ה' הם הנקראים מאין ר"ל ששם נקראים בשם מאין ולא שיסו מאין גמורים וק"ל וכמ"ש כאן בלשון המחבר עצמו כן הוא ג"כ דעת המחבר בפ"ב לשון הרמב"ם . אבל לי נראה דעת אחרת דבריו הרמב"ם כמו שכתבנו לעיל בפ"ב בענינים ע"ש . ומה שהקשה עוד הא"י וז"ל ועוד שהרי שם בגמרא חלק במשנה ראשונה חשיב נמי חתיית המים הכופר זו אין לו חלק לע"ה (פי' והלאה אמר המחבר כאן שיש לו חלק לע"ה) ואין לומר שהרי פי' למעלה פ"י שחתיית המים (המכר במשנה א') הוא רמז לדבר אחר ואיך כפשוטו והוא רמז לשכר ועונש שיש להשיג שהרי פירש שם ג"כ שהוא נאמר בכלל ופרט אם על חתיית המים בפרט ואם על עולם השמות ויום הדין בכלל . ועוד שאמר שם הרב עוד וגם שם ביארו ענין המשיח שהוא שזר גופי לרמזו על כל מיני שזר . א"כ מאחר שהוא חולה אותן בשכר ועונש שהוא עקר א"כ ש"מ שדעת עצמו שאין לו חלק לע"ה ע"כ . הנה כל מי שיש לו חלק לע"ה ויעים לראות ואחרי שיש לו חלק לע"ה ויעים שכל דבריו אלו אין כדאי להכתוב לפי דבריו יהיה המחבר ח"ו מקלי הדעת ומקלרי ההשגה ביותר על אשר לא הרגיש בכך , בפרט שכל פ"י דלעיל לא היה מדבר אלא ממשנה ב' דפרק חלק ומעשים המדוניים שם והלאה יבאנו בענין זה דברים שסותרים אחדדי ולא ירגיש בהם . בפרט בענינים ששם מפורסמים ומפורשים ג"כ בכתב מקומות מספרו לעיל בפ"ד וביבואל בזה . אבל באמת שהחיל יעקב לא עבר בענינו היסוד דבריו המחבר וטעה בפירושו , כי מה שאמר המחבר שם אם על חתיית המים בפרט וכו' לכלול כל מיני השכר וכו' אינו כמו שהבין האהל יעקב אלא כמו שכתבנו לעיל בפ"י ולולי שהיה עובר בענינו היסוד שם פ"י דבריו המחבר וביבואל מן הפרקים הבאים בזה המחבר המדברים מזה הענין לא עבר כלל . לכן הפירוש שכתבנו בשרשים על דברי המחבר במ"ש והכופר בהן יקרא מין וכו' ואין לו חלק לע"ה הוא מוכרח לפי דעת המחבר ופשוט הוא שכן הוא דעת המחבר אף שהוא קצת בקצור לשון כי מתוך כלל דברי המחבר שניה המחבר הוא משמע כך . ובעבור רוב השטות שחשבתו של המחבר בדברים העיוניים האלו קצר כאן בלשנו והשמע

ספר מאמר ראשון פרק כד העקרים

האחרת יותר אמתיים (ה) האם הוא ראשי להמיר דתו בזולתה. ואם הוא ראשי יתחייב שלא יהיה שום בעל דת מצליח ולא נושע באמונתו. זה כי כשיבחנו בין עקרי דתו ועקרי דת האחרת וימצאם יותר אמתיים מעקרי דתו ויטיר דתו בדת האחרת עדין א"א לו להיות קיים באמונת הדת ההיא האחרת אשר בחר לנחלה לו, כי אפשר כשיחקור ויבחין בין אותה הדת השנית ובין דת שלושת אחר שימצא עקריה יותר אמתיים ויצטרך להמיר השנית בשלושת וכן ע"ה הדרך השלישית ברביעית הרביעית כחבישית וכן לבדלי תכלית ולא יהיה א"כ שום בעל דת קיים באמונתו עד שתשלם חקירתו בכל הדתות שבעולם ויבחר אחת מהן על כלן, ואולי תהיה דת אחרת (ט) בקצות הישוב (י) אשר לא תודע אליו היא תהיה היותר אמתית מכולן. ולא יהיה לפי זה שום בעל דת נושע באמונתו. אחרי שא"א לו להיות מאמין אמונה שלמה עד יחקור על כל הדתות וא"א לו לחקור על כלן כמו שאמרנו, (כ) ולזה יתחייב שלא יהיה שום בעל דת ראשי לחקור על עקרי דתו ואמונתו כדי שיאמין אמונה בלתי מסופקת. (ל) ואם נאמר שלא יהיה הבעל דת ראשי לחקור על עקרי דתו ואמונתו, יתחייב מזה אחד משני דברים. אם שיהיו כל הדתות מביאות אל ההצלחה האנושית ולא יהיה יתרון לאחת מהן על האחרת בשכר והענוש אחר שאין שום בעל דת יכול לחקור עקרי דתו ולא להמיר אותה בזולתה, וזה מנוגה מאד שיהיו הדתות שהן (מ) חולקות האמת והשקר כחייב והשלילה בשניות והיחוד מביאות אל ההצלחה בשווי. ואם נאמר שלא יביאו שתייהן אל ההצלחה אלא האחת מהם בלבד יתחייב שקר עצום והוא שיהיה האל מעות משפט להעניש בעלי הדת המוויפת המתרמה. באלהית (נ) עם שאין רשות ביד המאמין בה לזו היכנה ולא להמיר אותה בזולתה ולא לספק בה כלל חלילה לאל מרשע ושדי מעול, חזו הספק שאפשר שיספק בכל הדתות הנקראות אלהיות וראוי שנשתדל בהתרתו:

ונאמר כי אם היו כל הדתות הנוערות בעולם חולקות זו על זו בשכל אחת תאמר על חברתה שאינה אלהית היה הספק הזה חזק מאד (ס) קשה ההכרה (ע) ואולם אחר היות כל הדתות מסכימות באחת מהן שהיא אלהית אלא שהן חולקות עליה בשיאמרו שהיתה זמנית וכבר עבר

שרשים

אם נניח: (ח) האם הוא ראשי. כלומר עדיין יש לספק אם הוא ראשי להמיר וכו'. והיותר נראה לומר שע"ס הוא נכאן כי מה הוה צריך להוכיח כאן לשון הקושא האם הוא ראשי וכו' ואם הוא ראשי וכו' והלא הצעת קושא זו כבר הוכיח לעיל מניה ואם הוא ראשי לחקור. האם הרשות וכו' ואינו צריך להיות כאן כ"א ואם נניח שהוא ראשי לחקור וכו' הדת האחרת יותר אמתית וכו' להמיר דתו בזולתה יתחייב שלא יהיה וכו' או למחוק הספק זה למעלה וק"ל: (ט) בקצות הישוב. בספק העולם: (י) אשר לא תודע אליו. שאין לו ידיעה ממנה: (כ) ולזה. ובעבור זה: (ל) ואם נאמר שלא יהיה וכו'. פ' שנחליע הדין כך מאחר שהוכחו שלא יהיה שום בעל דת וכו' א"כ יתחייב מזה אחד משני דברים וכו': (ת) חולקות האמת והשקר כחייב והשלילה בשניות והיחוד וכו'. פ' כשם שהחייב והשלילה חולקין האמת והשקר בכל הדברים כי על שניהם נאמר אחת ושקר הן על החיוב הן על השלילה כמו שיתבאר לקמן מאמר ג' פ"א ע"ש, כך הדתות האלו הם חולקות האמת והשקר בשניות ויחוד כי זאת אומרת אמונת היחוד הוא אמת והשניות שקר וזאת אומרת אמונת השניות הוא אמת והיחוד שקר וזה ממש שני הפכים וא"כ היחוד אפשר שיהיו שניהם מביאות

ענפי

חיה חיה וכמו שכתב לקמן בהערה בתחלת מאמר שני כי בעבור זה בביולא בו עשה הממנה הערה זו כדי שלא יקשור עליו, ע"ש, נראה לי:

ספר מאמר ראשון פרק כד העקרים מה 89

עבר זמנה. הנה נאמר שהוא ראוי לכל בעל דת לחקור על עקרי דתו ואמנתו (פ), חה, אם בדתות החולקות על הדת האלהית (ג) זה מבואר מאד בהן (ק) כי אין ראוי לשום אדם להתפתות להאמין דבר כנגד (ר) הדת שהוא מוסכם עליה היותה אלהית אלא אחרי חקרו על הדת ההיא השנית או השלישית ועל עקריה (ש) על הדרך שבארנו בפרק אחד עשר מזה הכאמין (פ) ואם בדת האלהית ג"כ ראוי לבעל הדת ההיא לחקור עליה אם היא זמנית או נצחית (ב) ובאזהרה דבר ממנה אפשר שיבא השנוי אם יתבאר שאינה נצחית (ג) ובעבור זה כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ארבעים מן חלק שני סספר המורה שכל בעל דת ראוי לו לחקור על דתו, ואמר שם כי החקירה הזאת היא משני צדדין. אם מצד הדת בעצמה וזה בשיעור בצוויה ואזהרותיה אם הם להסיר העול והחכם ולסדר עניני המדינה בלבד ראוי לו שידע שזו היא דת ניוסמית ולא אלהית, וכשתמצא הדת שהיא עם שתכחין או הסרת הניול והחכם מבין אנשי המדינה תענין ג"כ לדת דעות אמתיות בשם יתברך ובמלאכים ותשחרל להם בני אדם ולהערים על חכונת האמת (ג) בכל המציאות כולו הנה זה אות היותה אלהית. ואם מצד מניח הדת, וזה בשיבחן הנביא או השליח ההוא המתפאר בשבואה התורה והוא מהשם ע"י (ד) אם היה כן (ה) או הם מאמרים לקדם מוולחו (ו) ואופן בחינתו (ז) הוא בחינת שלמות האיש ההוא וחקרו מדותיו ופעולותיו (ח) והגדול שבמופתים הנחת התענוגים הגופיים וכוות אותם וכ"ש (ט) חוש המשוש אשר הוא חרפה

שרשים

האלהית עומדים בחזקתם ואינם משתנים לעולם, וכן הוא כהיה בסוף פרק שאחר זה, ולכן הוא ראוי לכל בעל דת לחקור על עקרי דתו וכו' אם הם אמתיים ומסכימים לעקרי דת האלהית המוסכמת מכל הדתות: (פ) וזה אם בדתות וכו'. עתה מפרש הטעם על מה שאמר שהוא ראוי לכל בעל דת לחקור וכו': (ג) זה מבואר מאד בהן. כלומר פשוט הוא שיכול לחקור על עקרי הדתות החולקות על הדת האלהית: (ק) כי אין ראוי וכו'. כי הוא חוץ מן השכל: (ר) הדת שהוא מוסכם עליה היותה אלהית. דת שהוא מוסכם אלל הכל שהיא אלהית אלל שאומרים שהיא זמנית, וטעם זה לכך אינו מן הראוי לוון ממנה אלל אחרי חקרו וכו': (ש) על הדרך שנאמר בפ"א מזה הכאמין. החקירה ההיא תהיה על הדרך שנתבאר לעיל בפ"א והוא מאחר שהכל מסכימים על תורת משה שהוא אלהית ראוי שנקים וכו' וראוי שילקח ממנה ראיה עליהן וכו', והשתא אין להקשות מאחר שכל לחקור על עקרי דתו א"כ הוא מראה על עצמו שהוא מוסכם בה וכו' או שמה ימצא דת אחרת בצקתו הישג וכו' כי החקירה הזאת אינה כי אם שריאה אם עקרי דתו הם מסכימים לעקרי תורת משה ואחר שראה שהם ממש שוים ומסכימים לעקרי תורת משה (ואמנות שלמות השליח כאשר היה במשה ובפרסום גדול) אז אין לו שום ספק באמונת דתו. וגם א"כ שתמצא דת אחרת בקצוות הישוב שתהיה יותר במעלה מאז מאחר שהדת ההיא מסכמת בכל עקריה לתורת משה שהכל מסכימים עליה היותה אלהית (ובהתאמתות שלמות השליח בפרסום רב ואם היה דוגמתה בעולם נודאי היה כשזע מכל זה) משא"כ באם היו חולקות גם על תורת משה לומר שהוא איננה אלהית אז לא היה להם ממה להביא ראיה על עקרי דתם אם הם אמתיים אם לאו אלל מזה עיון השכל לכך ולא היה אפשר לישוב זה הספק המוכר כמ"ל לעיל: (ת) ואם בדת האלהית וכו' אם היא זמנית וכו'.

פי' מאחר שהם מודים שהיא אלהית ראוי לחקור אם היא זמנית מאחר שהשנוי אינו כ"א מצד המקבילת וכמו שנתבאר למעלה: (א) וכלל דבר ממנה אפשר שיבא השנוי. ע"ד שיתבאר בפרק שאחר זה ובמ"ד בפרקים הנזכרים: (ב) ובעבור זה. מאחר שהכל מודים שתורת משה היא אלהית. (ג) בכל המציאות כולו. בכל דבר שנעולם: (ד) אם היה כן. כלומר שצריך להבחין אם הוא כן באמת כאשר אמר שהתורה ההיא היא מהש"י: (ה) או הם מאמרים לקדם מוולחו וכו'. הא"י פי' כאן וז"ל פי' שלא היה איתו הש"י רק מצא דברים אלו שאינם כן אלא אמרם ואמר הוא שהש"י שלחו וכו' אמרם, עכ"ל, ונאחזק להכחין הכנתי כונתו באם כן הוא מאיזה טעם וסבה עשה זאת וכי אפשר לאדם להיות חוטא ולא לו שיגדה אמת דברים מלכו ויתן אותם ליד אדם אחר כדי שילך השני הזה ויאמר לכלל אנשים שהוא שלוח מאת ה' עם הדברים אלו ומה תועלת יהיה לפעולתו זאת שגדה מלכו הלא לא ידעו ממנו כלום. ואחר זה עיינתי בדברי המורה עצמו וראיתי שהוא גורס נכנס מוולחו. ופי' רש"ע וז"ל רמז הרב אל חכמת דת הכושמאלים שתורתו נגבשה מחזרת משה רבינו והוא היה אוהב המשגל וכו' עכ"ל. וכן פי' המחבר בסמוך: (ו) ואופן בחינתו. ובאזהרה אופן נוכל לידע ולהבחין דבר זה: (ז) הוא בחינת שלמות האיש ההוא וכו'. כן הוא במורה. ויש גורסין הוא בחינת שלמות וכו'. ורצה לומר שצרכנים לידע באיזה שלמות היה בומר זה האיש דהיינו שצרכנים לחקור על מדותיו ופעולותיו וז"ל אח"כ וחקרו מדותיו וכו' ובמורה כתוב ולחקור וס"ל חקירת מדותיו: (ח) והגדול שנתפסים. כלומר שיעקר הכנחיה היה אם לאו רואים שהיה התענוגים הגופניים ולא ילך אחריהם וכמו שמצינו שהיה מרע"ה פרוש מן האשה כמו שא"ל ואחרי פה עמוד עמודי וגו' ודו"ל שלא ישוב אל אהלו כמו ששבו ישראל אל אהליהם וכן בפ"ט רש"ע ט"ז (ט) חוש המשוש

ספר מאמר ראשון פרק כה העקרים

הרפה לנו כמו שאמר אריסטו, והו' תורף דבריו בפרק ההוא. (כ) ואמנם אמר כי מבחינת התורה מצד עצמה כשתכוין לתת דעות אמתיות בהש"י וכו' (ל) לרמוז על הדת המהפכת לאל יתברך הגשמות וכיוצא. ואמר ג"כ בהינתן מרות (מ) מניח הדת על הדרך ההוא לרמוז אל האיש המתפאר בנבואה לישמעאלים שהיה שטוף מאד בתענוגות הגופניים ובמשגל לפי מה שכתוב אצל הישמעאלים מספוריו. אבל אין זה מספיק להבחין גרם המנוחה מהחכם המניח שרשים אמתיים כמו שראויים אל הדת האלהית (נ) והוא בעצמו בעל הנהגה טובה במה יודע אם הדת היא אלהית באמת או אנושית ומתדמה באלהית. וע"כ אני אומר כי בהינתן הדת היא מהשני צדין כמו שכתב הרב ז"ל על הדרך שאבאר, וזה שיבחנו תחלה עקרי הדת ההיא אם הם מסכמים לעקרי הדת האלהית שבתבוננו ויבחנו השרשים המתעופים מהם על הדרך שבארנו בפרק חמשה עשר מזה המאמר, ואם תמצא הדת ההיא מסכמת או בלתי תולדות אדם העקרים והשרשים ועם זה תשתדל להסיר העול מבין אנשי המדינה ולהעמידם על דעות אמתיות (ס) רחוקות מן הדמיונות הנמצאות לנשים ולעמי הארץ ותעורר אותם (ע) על השלמות האנושית הגנה זה את הדת האלהית, וכיוצא בזה אמרו רבותינו ז"ל בתורת כהנים (פנק ד' י"ד מ"ה ע"ב) ואהבת לרעך כמוך (ויקרא י"ב) רוב עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם (נלקטים ה') זה כלל גדול בתורה. הגה בארו מזה שהתורה האלהית ראוי שתכלול שני אלו הענינים אם הסרת העול והחכם מבין אנשי המדינה (פ) הנרמז בואהבת לרעך כמוך, ואם הערת האנשים אל השלמות האנושית (ג) הנרמז בפסוק זה ספר תולדות אדם שכתוב בן ברים בראו אלהים אדם בדמות אלהים עשה אותו, שבאר שיש באדם צורה אנושית היא בדמות אלהים וע"כ ראוי שיהיה שלא יבוז אותו לא בעצמו ולא בחברו ושישתדל בהשארותו והרבה בעליונים במקום אשר ממנה תוצאה. וזה הענין ראוי שתכלול אותו התורה האלהית. אבל עדיין אפשר שתהיה מונחת מהם או חכמים עד שתבחן מן הצד השני (ק) וזה כשיבחן דרך האמת שנתאמת בו שליות השליח שתנתן הדת על ידו אם נתאמת אמות עצמי כמו שנתבאר בפרק י ח מה המאמר הגנה היא אלהית ואם לאו הגנה היא מזוייפת ומתדמה באלהית (ר) אף אם היא תורה בכל העקרים והשרשים וכ"ש אם תחלוק עליהם או על שום אחד מהם:

פרק כה וממה שראוי שנקודו בבאן, הוא אם הדת האלהית יחייב שתהיה אחת (ה) לכל האנשים או רבות, ונאמר שהנה יראה שהוא מחוייב שתהיה אחת, וזה אם מצד (ב) הגותן ואם מצד (ג) המקבל, אם מצד הגותן כי אחר שהמסדר שהוא הש"י (ד) הוא אחד מכל צד ראוי שיהיה המסדר הנמשך ממנו אחד מכל צד (ה) כי אין לו יתברך יחס מתחלק אל קצת האנשים מקצת, ומצד המקבל כי אחר שגמין האדם (ו) אחד באנושית הגה המסדר המיושר אותו אל הגעת שלמותו האנושית ראוי שיהיה אחד, ויראה מזה שהוא ראוי ומחוייב

שרשים

המשוש. תשמיש: (י) תורף דבריו. כלל דבריו: (כ) ואמנם אחר. עתה הוא כל לפרש דברי הרמז"ס: (ל) לרמוז על דת וכו'. כלומר לאסוקי דתה יהיה המהפכת וכו': (מ) מניח. מסדר: (נ) והוא בעצמו בעל הנכונה טובה. פ' דנשלמה אם הוא בעל מדות רעות אע"פ שנית עקרים ושרשים אמתים כמו שראוי מ"מ נוכל להבחין שהיא חיונה אלהית כי הוא אינו ראוי שתנתן תורה על ידו וכ"כ אם ינוח עקרים ושרשים שאינם אמתיים. אבל אם יביא האיש הזה ג"כ בעל מדות טובות ויכול תמיד צדדך להשיג במה יודע וכו': (ס) רחוקות מן הדמיונות הנמצאות לנשים. כי הם הולכות אחר תענוגי החומריות וע"י זה לא יוכלו. להשיג בדעות אמתיות: (ע) על השלמות האנושית. והוא ע"כ: (פ) הנרמז בואהבת לרעך כמוך. ע"ד שאמר הלל לאותו שצד להתגבר ע"מ שילמד אותו כל התורה כלה בזמן שיכול לעמוד על רגל אחת. ולמד הלל לו דעך כני להכרך לא תעביר וכו' (שבת פ' במה מלקיין): (ז) הנרמז בפסוק זה ספר תולדות אדם. וכמו שנתבאר לעיל

בפ"א: (ק) וזה כשיבחן וכו' אם נתאמת אמות עצמי וכו'. כנה צדדך שהלך המחבר לישב קושיא זו צדדך הנה עצמו דרך ג"כ רש"י כפ' על המורה בס"ס מ' מ"ח ע"ב: (ר) אף אם היה תורה בכל העקרים וכו'. כ"ל ור"ל שהיה תורה בכל העקרים והשרשים השייכים לתורה הכללית האמתית:

פרק כה (ה) אחת לכל האנשים וכו'. דת אחת לכל האנשים שבעולם. או

דקות הדנה: (ב) הנותן. הש"י הנותן אותה: (ג) התקבל. האנשים המקבלים אותה: (ד) הוא אחד מכל צד. כי אין בו שום הרכבה ולא שום התפעלות גופניים כאשר הוא לאדם כמו שנתבאר לעיל בפ"ג ולקח מ"פ פ' ג' ג' ד' ה' לכן הוא ראוי וכו': (ז) כי אין לו ית' ואם מתקבל אל קצת האנשים מקצת. ר"ל כי א"ל הו"מ על הש"י שהיה לו חיזוק יחס לאנשים אלו ולאנשים אחרים יחס אחר מאחר שאין בו שום התפעלות גופניים ולא שום הרכבה כי אם אחד מכל צד כמו שאמרנו: (ו) אחד באנושית. מאחר שכלם הורכבו מ' ויכולות ח"כ

ספר מאמר ראשון פרק כה העקרים מז 91

ומחוייב בדת האלוהית שתהיה אחת אל כלל האנשים, אלא שכאשר יעיוין זה הוישב נמצא שאע"פ שנורה שיהיה מחוייב מצד הנותן איננו מחוייב מצד המקבל. לפי שהוא מבואר שמוני האנשים מתחלפים קצתם מקצתם מצד התחלפות (ז) מוגי האבות או מצדדין אחרים עד שא"א שישכחו שני אנשים על מוג ותכונה אחת כמו מצד שכח אבן סיני"א באופן הראשון מן הספר הראשון מן הקנ"ן עד שכבר יגיע מהתחלפותם שיהיו כמעט הפכים במדותיהם עד שימצא איש אכזרי בתכלית עד שיגיע מאכזריותו שיהיה צעיר בנוי, וימצא איש אחר בתכלית רכות הלבב עד שיחמול על הריגת עכבר או נמלה, ויתחלפו האנשים בזה ג"כ מצד התחלפות מקומות מושבותיהם כי טבעי הארצות מתחלפות בשנויי האוירים וההרים והמימות וכיוצא בזה עד שתמצא ארץ שפירותיה גסים וקשים במכעם ומה מצד שהאוויר שהם גרלים בו איננו דך ונקי, ותמצא ארץ אחרת שפירותיה בלתי ערבים או בלתי בריאים מצד שהמימות (ח) שגרלים עליהם אינם טובים והב"ח הנוונים מאלו הפירות בהכרח שיתרמה מזגם אל המון שהם נוונים ממנו, וארץ אחרת שימצאו אנשים בעיר אחת או במחוז אחר יותר חריפים ויותר פקחים מאנשי ארץ אחרת ויתחייב מזה שיתחלפו מיני ההסכמות בין שתי אלו הארצות להתחלפות מוגי היושבים בהם ויצטרך לכל אחת מהן נימוס מתחלף לנימוס אחרת בזמן אחד בעצמו, אלא שאחר שהשנוי הזה הוא מתחייב מצד המקבל ולא מצד הנותן ראוי שיהיה השנוי בברבים אשר מצד המקבלים (ט) וזה בפרשי ההנחות וההסכמות אשר בין האנשים כפי התחלפות הארצות בנאה ובמנונה כי יהיה הנאה אצל קצת מנוגה אצל קצת, אבל בעקרים הכוללים והשרשים המסתעפים מהם שכל זה מצד הדברים הנתלים בנותן א"א שיעצור בזה שום חלוקה, ולזה תמצא שתורת בני נח ותורת משה עם שהם חלוקות בענינים פרטיים כמו שיבא (נמאמר ג' פ"ג) הנה הם מסכימות בענינים הכוללים אשר מצד הנותן ושתיקן נמצאות בזמן אחד שאפי' בזמן המצא תורת משה לישראל היתה נמצאת תורת בני נח לכלל האומות (י) והיו מתחלפות כפי התחלפות הארצות רצח לומר ארץ ישראל מחוצה לארץ וגם כפי התחלפות האומות זו מזו מצד האבות, ואין ספק שהאומות היו מגיעות ע"י תורת בני נח, אחר שהיא אלוהית, להצלה האנושית עם שלא היתה במדרגת ההצלה המושגת לישראל מצד התורה (כ) ואמרו רבותינו ו"ל הסירי אומות העולם יש להם חלק לעוה"ב. וזה מה שזורה שאפשר שימצאו (ל) [ב] שתי תורות אלוהיות בזמן אחד לאומות מתחלפות וכל אחת מהן מגעת המונגים על פיה אל ההצלה האנושית אע"פ שיתחלפו במדרגת ההצלה המושגת מצד שתי התורות, וההתחלפות הנה בתורות א"א שיבא בעקרים ולא בשרשים המסתעפים מהם, ולזה תשאר הבחינה אשר לתורה מצד עצמה (מ) תמיד על ענין אחר. ואולם הבחינה אשר מצד השליח (נ) אפשר שיפול בה איזה שנוי (ס) ומ"ם צריך שתהיה האמות אמת עצמי (ע) אע"פ שיתחלף אמות דת האמת לאמות דדת האחרת. ואמנם אם אפשר

שרשים

א"כ ע"כ הם שנים בטבע האנושיות: (ז) מוגי האבות. (ח) שגדלים עליהם. (ט) כפרתי הנחות והסכמות. (י) והיו מתחלפות. (כ) ואח"כ. (ל) וכן אר"ל. (מ) תמיד על ענין אחד. (נ) אפסר שיפול בה איזה שנוי: כלומר אפשר ויכול להיות (ר"ל שאינו מן הנמנע) שיקום לעתיד איזה נביא שיהיה שלום מהשית' לסתור תורת משה בדרגון הכל כמו שיתבאר לקמן נמאמר ג' פ"ט: (ס) ומ"ם צריך שתהיה האמות אמות עצמי. שיתאמת שליחותו כפומני גדול בס' רבוא ע"ד שנתאמת שליחות מרע"ה: (ע) אע"פ שיתחלף

ענפים

פרק כה [א] שתי תורות אלוהיות. מלאמי בגלגל חכם ח' ו"ל י"א שט"ד האמתי אין שם כי אם תורה אחת אלוהית שמהיה כללית לכל בני ישראל כי תורה נח ואברהם שבע"ס ואלהשונה לא נתנו כפומני גדול לכל קהל עדת בני נח לכן לא היו התורות ההם נתונות לכל חמשי הדורות ההם כיחד עד שכל אחד יהיה מלווה עליהם כפרס בלי הקדמה ואיחוד כמו שהיה הענין בתורת מרע"ה שנתנה בתכלית הפרסום לעיני כל ישראל וכלם נאמרו זה. ואפשר שגם ההבדל בין תורת משה ופאר התורות אע"פ שהם אלוהיות בשלמך שאלה התורות נקראות פרטיים שנתנו לאנשים מיוחדים כפרס לא לכל איש ולאש כיחד ואמנם תורת משה היא תורה כללית. ואם נראה לדקדק יותר מכל לומר ששם התורה יאמר כיחד על תורת מרע"ה ואמנם האחרות היו מלווה ואחרות לאנשים מה ואין רלווי שיקראו תורה כללית. אם לא שנגד הדם והתורה כמו שנגדה המהמר משם מה כי אז שם דת הוא משוקף שחוף מה. לכן מכל לומר שאין כ"ל תורה אחת היא שהיתה ושהיה

ספר מאמר ראשון פרק כה כו העקרים

אפשר שתשתנה הדת בעצמה עם היותה אלהית לעם אחד בעצמו ובארץ אחת בעינים והפכה שנוחקר עליו במאמר הג' פ"ג בעזרת דאלי יתברך :

פרק כו העולה ממה שבארנו בזה המאמר הוא . כי מספר העקרים לדת האלהית הם שלשה . שהם מציאות השם ותורה מן השמים ושכר ועונש , כי אלו השלשה לא תצויר תורה אלהית וזולתם ושתחת אלו השלשה עשרים אחרים מסתעפים מהם הם אצל העקרים הללו (ה) במדרגת המינים הנכנסים תחת הסוגים כי בהסתלק אחד מהשרשים לא יסתלק העקר ובהסתלק העקר יסתלקו השרשים כמו שבארנו . והשרשים שהם תחת עקר מציאות השי"ת כפי מה שיחייבו העיון , ולפי מה שתגוררו תורת משה הם האחרות (ז) וסלוק הגשמות ושאינן לו יתברך יחס עם הזמן ושהוא מסולק מן התסורות . ותחת תורה מן השמים הם הנבואה ושליוחות השליח . ותחת השכר והעונש הם ידיעת השם וההשגחה לשכר ולעונש אם בעוה"ז ואם בעוה"ב בין שיהיה רוחני בין שיהיה גשמי , ואין הכרח לתורת משה להניח שום עקר ולא שורש אחר מסתעף מאלו וזולת אלו , כי שראוי לעבדו ולא לוולתו כבר בארנו שהוא מצוה ושאינן ראוי למנות שום מצוה שורש ולא עקר , ושלא תנוסח התורה ונבואת משה נכנסין תחת אמות שליוחות השליח כמו שיתבאר במאמר השלישי פרק עשרים בעוה"ז , וביאת המשיח ותחת המיתים כלם נכנסין באמונת השכר והעונש על הדרך שראוי שיאמינוהו כל בעל תורת משה , וכן דעת מורי הר"ר הסדאי קרשק"ש שכל אלו וגם החדוש הם אמונות אמיתיות ראוי שיאמינם כל בעל דת משה , אבל אינם שרשים ולא עקרים אליה לא כוללים ולא פרטיים . ואולם העקר הפרטי אליה הוא שמצוה אחת ממנה להקנות השלמות ומדרגה מה במדרגות העוה"ב כמו שבארנו בפרק שלשה ועשרים מזה המאמר . ואולם שאר הדעות הנקראות אלהיות הנה הן יניחו תחת אלו העקרים שרשים אחרים בהסתלק אחד מהם תבטל תורתם , כי אחרים יניחו תחת מציאות השם השנויות והגשמיות , (ג) והוא מבואר שזה סותר לשרשים המסתעפים מעקר מציאות השם , ותחת השכר והעונש יניחו ביאת המשיח ותחת המיתים , והוא מבואר מאלו (ד) שלא יצויר מציאות דתם וזולתם . וכן דישמעאלים יניחו (ה) הגזירה והיכולת הנקרא בערבי אלקצ"א ואלקד"ר תחת ההשגחה , והוא מבואר שאם היה זה כן שתסתלק בזה הבחירה ולא יהיה א"כ מקום לשכר ולעונש כלל . ומה שלא מנינו הבחירה בכלל העקרים לדת האלהית עם שהיא הכרחית אליה , לפי שאינה עקר אליה (ו) במה שהיא אלהית , (ז) אבל מצד שהיא קודמת בהכרח לכל הישירה ונימוס אנשי או אלהי , ויהיה מספר העקרים

שרשים

חיים ובהסתלק הסוג מן העולם דהיינו החיים אזי כל צעלי חיים בכלל לא יהיו נמצאים בעולם אבל כשהסתלק מין אחד מן הכ"ח עד"מ מין נהמה אזי כיוצא בה מ"מ לא יתבטל כל הסוג פי' עדיין נמצאים שאר כ"ח בעולם כמו כן הוא הענין וההבדל שבין העקרים והשרשים כמו שמבאר והולך : (ב) וסלוק הגשמות . שה"י אינו גוף : (ג) והוא מבואר שזה סותר לשרשים המסתעפים מעקר מציאות ה' . הם האחרות ושהוא אינו גוף אבל מ"מ א"ל לנו לאמת מציאות שה"י אם לא ואימתי היחוד ושהוא אינו גוף כי הלא כהא תליא כמו שיתבאר לקמן מ"ב פ"ד וה' במופתים והעיל פ"ט ופי"ג לכן א"ל להיות הגשמות והואל תחת השרשים : (ד) שלא יצויר מציאות דתם וזולתם . פירשנו לעיל בפרק ט"ו : (ה) הגזירה והיכולת . שהם אומרים שהכל הוא בגזירה ויכולת הכוכבים ע"פ המערכת : (ו) בזה שהיא אלהית . פירשתי לעיל בפרק ג' ובפ"ט : (ז) אבל מצד שהיא אלהי היא

שיתחלק אמות דת האחת לאמות דת האחרת . שהשליח שיקום לעתיד יבא לסתור תורת משה אעפ"כ אנו מחוייבין לשמוע אליו כמו שעשה אנו מחוייבים לשמוע תורת משה אע"פ שהיא סותרת תורת נח . אבל כל זמן שלא נתאמת שליוחות בשליוחות של משה אין אנו רשאים לזוז מתורת משה כמו שיתבאר בכל לקמן מאמר ג' פ"ט וכו' . אבל ה"א מפרש כאן וז"ל אע"פ שיתחלק אמות דת וכו' שזה דפני אנשים הרבה ולזה לא עכ"ל . וזה אינו כי אין זה אמות עממי לשליוחות השליח אם לא יהיה אמתו כפומכי גדול בשליוחות של משה כמו שיתבאר לקמן מ"ג בפרקים הנ"ל ובפרק י"ח ובפרק י"ג :

פרק כו (א) במדרגת המינים הנכנסים תחת הסוגים . כבר בארנו

לעיל פ"ו שם הסוג הוא כולל מינים הרבה מצ"ח עד"מ מלת חי הוא כולל כל הכ"ח בכלל אדם ובהמות חיות וצמחים וכו' ואלו כולם מה שיש לו

ענפים

ושמהים ולא נהפכה מעולם ולא תתחלק כי לא היה אל ויכחז וגו' . ואמנם הנוזים אשר נתנו קודם שבה משה לא נתנו על זאת הכונה לזוהי כל אחד ואחד כמו שפארנו וכאשר ראינו בתורה האלהים , ודע זה והבינוהו הכונה דקה עכ"ל :

ספר מאמר ראשון פרק כו העקרים 93

העקרים והשרשים לפי זה י"א, מציאות השם והאחרות והרחקת הגשמות ושאינו לו ית' התלות בופן ושהוא ית' מסולק מן החסרונות ומציאות ה:בואה ואכות שליחות השליח ותורה מן השמים ודיעת השם וההשגחה והשכר והעונש. ואם נמנה ידיעת השם וההשגחה עקר אחד כמו שכנה אותם הרמב"ם ז"ל יהיה מספר העקרים עשרה בלבד. ואם נמנה הבחירה בכלל העקרים לדת האלהית אחר שהיא קודמת לה בהכרח אע"פ שאינה הכרחית לה במה שהיא אלהית יהיה מספר העקרים י"ב או י"א, ולא נכנה התכלית בשלוח עקר לדת האלהית אע"פ שהוא קודם לכל סדר ונימוס אנושי או אלהי בבחירה, להיות השכר המיועד לדת האלהית (ח) הוא התכלית המיוחדת אליה שכבר נמנה עם העקרים. ובכאן נשלם המאמר הראשון החוקר על מספר העקרים והשרשים המסתעפים מהם ועל הדברים הכוללים לדתות האלהיות, והשבה לאל אשר עד הנה עורנו ועד הנה הגיע מה שהיתה כונתנו לבאר מענין העקרים והשרשים המסתעפים מהם בחבור הזה. ואולם לבקשת אהובי ורעי מן המאמינים ובעלי העיון שבקשו ממנו לבאר לרם הבנת העקרים האלו ושרשיהם והדברים המסתעפים מהם והגלויים אליהם בדרך נכונה וקדובה אל העיון התורני הגרמתי והוספתיו עוד השלשה מאמרים אחרים הנמשכים לזה, וע"כ יעדתי בתחלת הספר לבארם ובאל לבדו העזר יתברך ויהרומם על כל ברכה ותהלה:

שרשים

סוף התחלה אל דת האלהית מזד שהיא קודמת וכו'; (ח) הוא התכלית המיוחדת אליה. ולא התכלית בשלוח:

מליק המאמר הראשון. בעזרת הנה לא ינום ולא יישן:

קונטרס אחרון למאמר הראשון

בפרק י"ב סימן י"ד ד"ה לפי שהשם שלא ימלא אלא בהמלא קודם לו אישים כב"ח וכו' הקשה אלי הכה ה' מהכמי הפילוסופים האמתיים מהכמי דורנו ודגלו עלי אהבה בק"ק פירא"ל צמדינת חסידותה ונקרא שמו בישראל מורכ"ר דוד בן מורכ"ר יצחק מה טוב ז"ל כי לפי מה שפירשתי בשפיעים לא היו דברי המחבר מהוויים ומוכרחים, כי מכל לומר עם היות שמהלך העצם ח"ל שיכל שום שני בהכרחיה מ"מ השני יכול לבוא מחוץ מזד רבוי המקרים המהווים תמיד בעולם כמו שנתבאר במורה חלק שני לפי דעת מאמיני הקדמות, וא"כ אם שהיו אבותיו של משה מזד טבעם מוכנים לקבל כל המושכלות כמוהו אע"פ לא הגיעו למעלותיו כי רבוי המקרים הבאים עליהם תמיד היו מונעים אותם מהשגה זו, משא"כ גבי משה לא חלו עליו המקרים כל כך. אבל אין זה קושא כלל דבשלמא חילו היתה נבואתו של משה באספקלריא שאינה מאירה וע"י הכנות גופניות כשאר נביאים הייתה אומרת להם שכולם היו מוכנים בשום מזד טבעם לקבל המושכלות מ"מ מזד המקרים הבאים עליהם מחוץ היו מתהלפים בהשגותיהם כפחות ויותר וכן משה עם היות שהיה נביא יותר גדול מכלם מ"מ עדיין לא השיג כפי הכנות טבעו בעבור שהיה צריך להכנות גופניות וע"י כן המקרים היו מונעים אותו לפעמים מהשגתו, אבל אחר שנבואתו של משה היתה באספקלריא המאירה ונבואת שום הכנות גופניות ובכל פעם שהיה רוצה היה מקרב את עצמו בהשגתו עד הסגה הראשונה לפי קבלת אמונתו וכמו שנתבאר בכל דברי ראמ"ה הוא עד שלא נבוא כל בשום אדם לא מהקדומים אליו זמן בב"ח ולא מהבאים אחריו וזהו מורה שהשיג כל מה שהיה יכול להשיג כפי הכנות טבעו וכמו שדרי"ל בפסוק והתברר מעט מאלהים וכו' נודחי מאמיני הקדמות לא יכלו להאמין דבר זה, כי לפי זה יהיו צריכים לומר שכל משך זמן בב"ח שהשגה היה עומד עד ביאת משה לא היה שום אדם שהיה יכול להגיע ולהשיג המושכלות כפי הכנות טבעו כסבת רבוי המקרים שהיו מתמידים בכל אדם לשלם בלתי הפסק וקודם שמקרה ח"ל הלך מהם בל אחר זה היו מונעים אותם מהשגתם מלבד לגבי משה לא היו בעולם שום מקרים שהיו מונעים אותו מההשגה כפי הכנות טבעו כמ"ס וכמו כן צריכים לומר משה עד משיח, וזהו חוץ מן השכל ודוחק הוא, כי מאחר שבזמן בב"ח ועד כאן לא היה שום אדם שלא היו המקרים מתמידים בו בלי הפסק גם עתה לא ימלא. וכיוצא בזה כתב האבודי בפרשנותו על המורה חלק ב' במפסיים שהביא על מציאות הע"י וכן כתבתי לקמן במאמר שני פרק ה' בשרשים בשם האבודי ע"ש וכמו כן נאמר בענין משיח. ומה גם שאמרו שהטבע היה חכם ובמה יודע שהוא כן מאחר שבזמן בב"ח לא יכל שום אדם מן הכה אל הפועל ובמה יכיר חכמתו. וזהו שדקדק המחבר בלשונו ואמר ולא זו בלבד אלא אף מציאות משה ומשיח וכו' דלכאורה קשה מאי ולא זו אף זו דקאמר דמאי חידוש יש בזה יותר מכל הנכס שהם מכחישים, אבל לפי מה שפירשתי אחי שפיר דו"ק. כן נראה לי ליישב דברי המחבר לפי כונת אריסטו, ולאסוקי ממה שכתב בעל הנה שום ז"ל בספרו פסוק

קונטרס אחרון למאמר הראשון

מקם י"ז ממאמר ראשון איך נטעה המחבר כאן בסגרת אריסמו. ואמר שם ח"ל כי אף שאריסמו מאמין הקדמות אעפ"כ לא יכחיש מציאות משה ומשיח שאם כן יכחיש ג"כ את עצמותו ויכחיש המושג וכו'. משמע מדבריו שם שהוא הבין דבריו המחבר שמה שאמר כי אף מציאות משה והמשיח יחייב לו להכחיש וכו' לאו דוקא משה ומשיח אלא כל איש שהוא מסויים כמו שאר נביאים או אריסמו שהיה ג"כ חכם גדול יותר משאר מין האנושי ולכן הקשה שם בספרו שא"כ יכחיש אריסמו גם מציאותו עצמותו וכו'. אבל לפענ"ד שבעל הנוה שולס לא הבין את דבריו ולכן כתב מה שכתב כי המחבר אמר משה ומשיח דוקא ולא איש אחר אצלו שיהיה איש מסויים וע"ד שפירשנו למעלה וק"ל. ומה שכתב בעל הנוה שולס ז"ל בשם המחבר ח"ל המאמין הקדמות יכחיש משה והמשיח ואם מסויים שיהיה בחומר כך יחייב לו להכחיש לפי שהאיש וכו' לא נמצא גידולו וזו בספרי עקרים שלנו ולפי הנראה שפירשנו לא זכר המחבר בלשוננו כי אם משה ומשיח לבד ולא איש אחר:

אתה הראת לדעת כי יי הוא האלהים אין עוד מלבדו,
בן השמים השמיעך וגו' וידעת היום והשבות אל לבבך
כי יי הוא האלהים בשמים במעל ועל הארץ מתחת אין עוד:

המאמר השני

בביאור העקר הראשון שהוא מציאות האל, ומה שיתלה בו מן השרשים המסתעפים ממנו כמה שראוי לכל בעל דת שיאמינו, ולפי מה שכתבנו במאמר הראשון השרשים הנתלים בו הם ארבעה, והם האחרות, וסלוק הגשמיית, ושהוא יתברך בלתי נתלה בוכן, ושהוא יתברך מסולק מן החכרונות, וכדי שיתבאר אלו השרשים באור מספיק ראוי שנבאר תחלה העקר שהם מסתעפים ממנו שהוא מציאות השם, ואח"כ נבאר השרשים אחר לאחד למצוא חשבנם. וקודם כל זה אכתוב (א) הערה אחת הבררית לכל מעיין בזה הספר:

הערה

(ג) וממה שאין ראוי שיעלם מן המעיין בזה הספר (ג) הוא, כי הרבה דברים נאמרים בו במקום אחד (ד) לפי דעת האומר לא לפי האמת בעצמו ויאמרו במקום אחר בהפך לפי האמת בעצמו או יאמרו במקום אחד (ה) על כונה מה ובמקום אחר על כונה אחרת, כמו שעשה הרמב"ם ז"ל במקומות הרבה מספר המורה שהרי כתב בפרק שלישי מן החלק הראשון כי פירוש והמנהג ה' יבשו (ממלך ז"ב) ואמתת השם ישיג, והוא כתב בפרק ל"ז כי פירוש ופני לא יראו (שמוס ל"ג) אמתת מציאותי כמו שהוא לא הושג, [א] והעיד על זה בפרק נ"ד ובמקומות אחרים מן החלק הראשון כי אמתת מציאותו לא תושג לזולתו. ובעבור זה ראוי שיהיה

שרשים

(א) הערה אחת הכרחית. (הערה. הוא לשון הקדמה להעיר חזון האנשים על המדובר בה, ור"ל שכתב הקדמה אחת וכוחו היה מוכרח לכתוב אותה) שזאת הקדמה העיר המחבר למעיין בזה הספר שיעיין היטב אף שיעלה לו בתחלת המחשבה אחיה ספק בדברי המחבר לא יקפון להשיב עליו כ"א אחר שהתבאר לו כונה המחבר אף כמה שיבא חזו הענין במקומות

אחרים מדברי המחבר כמו שכתב והולך:
הערה (ב) וממה שאין ראוי שיעלם וכו'. כלומר מי שרואה לעיין בזה הספר אין ראוי שיהיה נעלם מחמת דבר זה שכתב והולך: (ג) הוא. הוא זה: (ד) לפי דעת האומר. שיש מי שחבר כך אבל דעת המחבר בזה אינו כן בלחמך וכענין שכתבנו לעיל מאמר ח' פ"ט בענפים בדבור המחליל ואולם נכוחות משה וכו' ע"ש: (ה) על כונה

ענפים

[א] והעיד על זה וכו' כי אמתת מציאותו וכו'. נראה כונה המחבר בצריכות זה להורות לנו כונה הרמב"ם בזה הענין כדי שלא יהיו דבריו סותרים זהדדי וכללנו אמר ע"ש בפרק כ"ד ותמצא ישוב על דברי הרמב"ם. ח"ל שם בפ' נ"ד והודיעו כי עצמו לא יושג לפי מה שהוא אלא שהוא העידו על מקום עיון ישיג ממנו הכליות מה שאפשר לאדם שישגיחו וכו' עכ"ל. ור"ל שהש"י הודיע למשה רבינו ע"ה שזאת השם מלך עצמותו ומזהו ח"א להשיג לשם אדם אבל יש דרך אחרת שאפשר לאדם להשיג הש"י והוא מלך שפלותו ויולאים מאתו ח' ועל הדרך הזה המעורר אותו בחזון שכל אל ההנהגה יותר מכל אדם וא"כ מ"ש הרמב"ם בפ"ב